

AANTAL JONGE VOGELS NEEMT IN NAJAAR SNELLER AF DAN AANTAL OUDE VOGELS

Leeftijdsbepalingen bij de Boerenzwaluw

Door J. Philippona

Inleiding

Bij een aantal vogelsoorten verschilt het uiterlijk van jonge en volwassen individuen zo sterk, dat met behulp van waarnemingen in het veld leeftijdsstellingen op grote schaal mogelijk zijn. De gegevens die zo'n onderzoek oplevert kunnen een indruk geven van het broedsucces.

Bij de Boerenzwaluw (*Hirundo rustica*) zijn de jongen goed van de volwassen vogels te onderscheiden. De voornaamste verschillen zijn: het jong is valer van kleur, heeft een lichtgrijze keel in plaats van een roest-rode, de buitenste staartpennen zijn veel korter dan bij de oude vogel en het jong laat als kenmerkende roep een duidelijk 'wiet' horen.

Sinds 1965 zijn in de nazomer en in het begin van de herfst in Nederland bij de Boerenzwaluw leeftijdsstellingen gedaan.

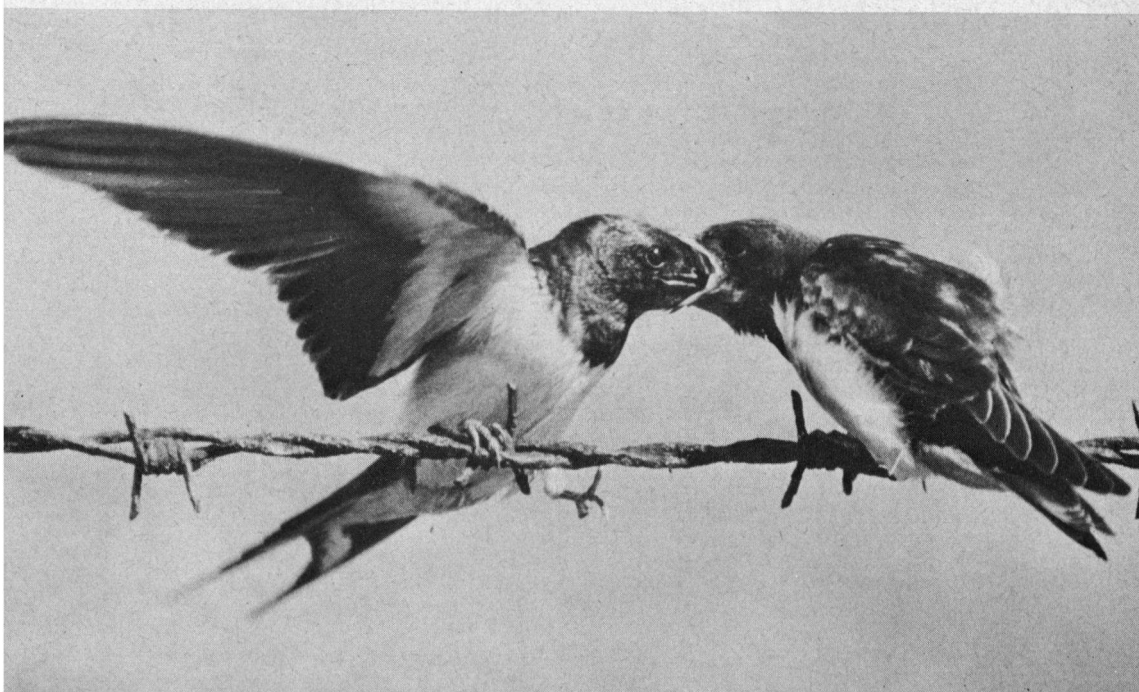
Een dergelijk onderzoek is onder meer al eerder verricht in Zuid-Afrika, waar veel Boerenzwaluwen overwinteren uit Eurazië (Broekhuysen en Brown 1963). Deze waarnemers bepaalden de leeftijd van Boerenzwaluwen die op telefoondraden zaten. Ook werd dat wel gedaan bij gevangen exemplaren. Bij de veldwaarnemingen werden de zwaluwen geïdentificeerd op grond van het verschil in kleur van de keel. Het staartkenmerk is in de winter niet zo betrouwbaar meer, omdat de vogels dan ruiën.

In Nederland werden hoofdzakelijk vliegende Boerenzwaluwen op leeftijd gecontroleerd. Hierbij werd altijd afgegaan op het verschil in lengte van de buitenste staartpennen. Het verschil in keelkleur is bij minder goede belichting niet goed bruikbaar als de vogels vliegen.

In Nederland werden alle tellingen verricht in augustus en september. De vroegste teldatum was 6 augustus, de laatste 29 september. De plaatsen waar het onderzoek werd gedaan, kunnen in drie categorieën verdeeld worden:

Boerenzwaluw voert vliegvlug jong. De jongen zijn goed van volwassen vogels te onderscheiden. Texel, 6 aug. '73

Foto: H. L. M. Tromp

1. De omgeving van broedplaatsen, waar meestal kleinere concentraties tot enige tientallen vogels rondvliegen.
2. Gebieden waar zich in de nazomer grotere aantallen rondvliegende vogels verzamelen, afkomstig van vele broedplaatsen uit een wijdere omgeving.
3. Slaapplaatsen in rietvelden, waar zich in de avond grote aantallen Boerenzwaluwen verzamelen.

Het meest succesvol zijn de tellingen bij een slaapplaats. Van vele kanten komen de vogels naar het gebied toe en ze blijven dan geruime tijd, meestal op een hoogte van enige tientallen meters, rondvliegen. De aantallen kunnen oplopen tot meerdere duizenden, zoals bij de Ramspol of zelfs tot tienduizenden, zoals destijds boven de rietvelden in Oostelijk Flevoland aan de Knardijk. In dit geval is het bijna zeker dat steeds andere exemplaren gezien worden. Dat is niet zo bij kleine troepjes. Herhaaldelijk passeren dan dezelfde vogels, maar door een tijdlang te blijven tellen, kan het percentage jongen in een troep waarvan het aantal geschat is, goed bepaald worden.

Broedresultaten

De Boerenzwaluw broedt twee en soms drie keer per seizoen (Eykman c.s. 1937). Het aantal eieren per broedsel bedraagt meestal 4 of 5. Het is normaal dat een klein deel van de eieren niet uitkomt en dat in het nest onder de jongen een zekere sterfte optreedt.

Indien aangenomen wordt dat een paar Boerenzwaluwen gemiddeld 9 eieren produceert en er rekening wordt gehouden met een verlies van 3 eieren en nestjongen, dan zouden er tegenover ieder paar volwassen Boerenzwaluwen, in de nazomer 6 jonge vogels rondvliegen. Kortom: op 8 Boerenzwaluwen dus 6 jongen.

We zullen nagaan of een jongenpercentage van 75 % op de totale populatie, klopt met de beschikbare waarnemingen.

De tellingen in Zuid-Afrika

Gemiddeld genomen arriveren de volwassen Boerenzwaluwen eerder in Zuid-Afrika dan de jongen. Leeftijdstellingen in november tonen een laag percentage jongen (27 % of minder). In januari is de trek echter beëindigd. Vanaf deze tijd wordt het percentage jongen ook niet meer hoger. De uitkomsten van de januari-tellingen voor drie jaren zijn als volgt (het onderzochte totaal aan vogels is tussen haakjes vermeld):

1957 - 73 % (302). 1958 - 51 % (545). 1959 - 55 % (817).

Het gemiddelde jongenpercentage over deze drie jaar is 59,6 %.

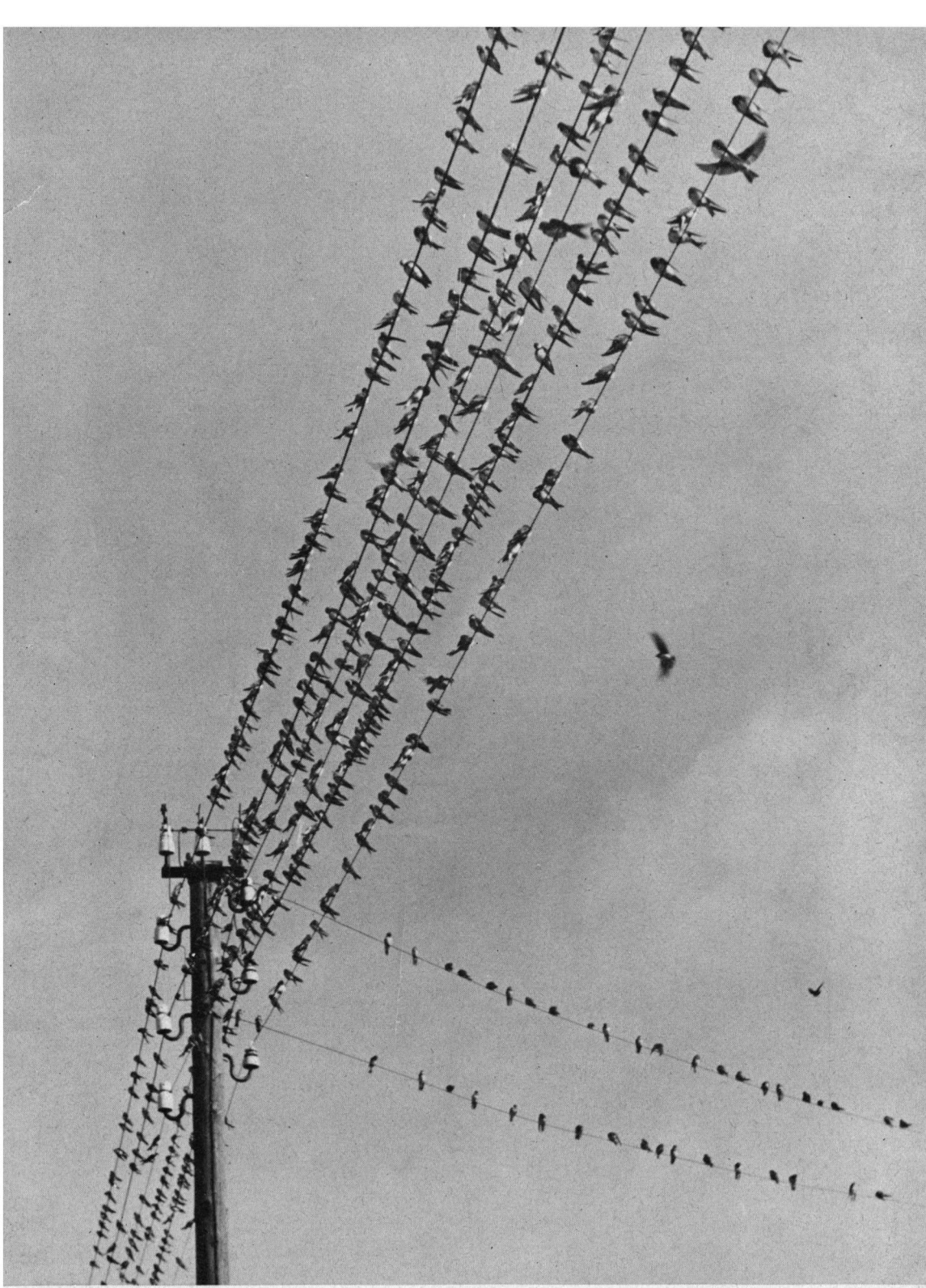
De onderzochte aantallen Boerenzwaluwen zijn aan de lage kant. Is het grote verschil tussen het eerste jaar en de twee andere daardoor wel geheel reëel?

De tellingen in Nederland

De resultaten van het onderzoek in Nederland zijn in een tabel ondergebracht. Het percentage jongen varieert ook hier sterk, van minimaal 58,7 % tot 85,4 %. Ook hier is het onderzochte aantal vogels soms klein. Het genoemde maximum van 85,4 % is minder betrouwbaar dan dat van 72,4 % voor 1968.

Het beste beeld geven de tellingen van 1970, toen in een periode van 17 dagen bij de zelfde slaapplaats 8 tellingen werden gedaan, met als einduitkomst een jongenpercentage van 66,6 %.

Het gemiddeld aantal jongen in Nederland, gemeten over 8 jaar ligt met 71,1 % boven het januari-gemiddelde in Zuid-Afrika. Omdat de sterfte onder jonge vogels in het algemeen het grootst is, is dat niet te verwonderen. Het is geheel in de lijn van de verwachtingen, dat het percentage jongen vanaf de nazomer tot in de winter en nog later, geleidelijk daalt.

**Troep zwaluwen op telefoondraden, zoals wij dat nu zelden meer kunnen aantreffen.
Rijnsaterswoude.**

Leeftijdsbepalingen bij de Boerenzwaluw in Nederland

Jaar	Percentage jonge vogels	Totaal van onderzochte vogels
1965	78 %	300
1966	58,7 %	1061
1967	63,9 %	546
1968	72,4 %	1306
1969	85,4 %	335
1970	66,6 %	1782
1971	62 %	363
1973	81,6 %	375
gemiddeld	71,1 %	

Samenvatting

Het is te verwachten, dat het percentage jonge vogels bij de Boerenzwaluw na de broedtijd ongeveer 75 % zal bedragen.

Uit tellingen in augustus-september in Nederland blijkt, dat het werkelijke percentage iets lager ligt en wel op 71,1 %.

Tellingen in Zuid-Afrika waar veel Boerenzwaluwen overwinteren, geven voor januari een jongenpercentage van 59,6. Hieruit blijkt dat het aantal jonge vogels in de herfst en het begin van de winter sneller is afgenomen dan dat van de volwassen vogels.

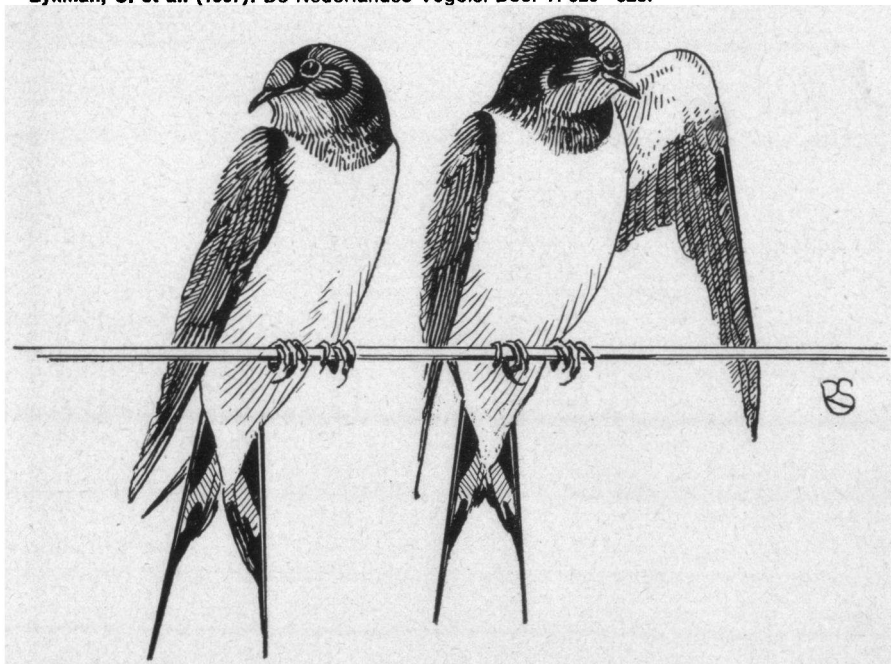
De vergelijking tussen de gegevens, die in Zuid-Afrika en Nederland werden verkregen, is helaas niet geheel zuiver, omdat de waarnemingen in verschillende jaren werden verricht.

- J. Philippona, Noordermeent 29, Kraggenburg (NOP).

LITTERATUUR:

Broekhuysen, G. J. and A. R. Brown (1963): The moulting pattern of European Swallows, *Hirundo rustica*, wintering in the surroundings of Cape Town, South Africa. *Ardea* 51: 25 - 43.

Eykman, C. et al (1937): De Nederlandse Vogels. Deel 1: 320 - 323.

Boerenzwaluwen

Tekening: Rein Stuurman